

Asia: VN/22316/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, ulosottokaaren, sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Ehdotukset henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin

-

2. Ehdotukset ulosottokaareen

-

3. Ehdotus verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

-

4. Ehdotus lain työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 4 c §:n muuttamisesta

-

5. Muut huomiot

Pyydettyinä lausuntonaan palkansaajakeskusjärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Akava ja STTK lausuvat seuraavaa:

Esitysluonnoksen tavoitteena on sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi. Viranomaisten välinen tietojenvaihto luo edellytyksiä myös viranomaisten tehokkaammalle ja oikea-aikaisemmalle valvonnalle ja varhaiselle puuttumiselle. Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK kannattavat esityksen tavoitteita ja kiinnittävät lausunnossaan huomiota työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksien laajentamiseen.

Työsuojeluviranomaisen osalta esityksen tavoitteena on tehostaa työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaa mahdollistamalla sekä Ulosottolaitoksen että Verohallinnon oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen työsuojeluviranomaisille sekä esitutkintaviranomaisille silloin, kun

viranomaiset omassa tehtävässään saavat tietoonsa työsuojeluviranomaisen valvontatehtäviin liittyvää tietoa taikka saavat tietoonsa seikkoja, joiden perusteella syntyy viranomaisessa epäily mahdollisesta työperäistä hyväksikäyttöä taikka ihmiskauppaa koskevasta rikoksesta. Tältä osin tavoitteena on tehostaa harmaan talouden torjuntaan liittyvien viranomaisten ja työsuojeluviranomaisten yhteistyötä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Työvoiman hyväksikäytön ehkäisy

Työperäinen hyväksikäyttö ja ihmiskauppa ovat työmarkkinarikollisuutta, ja niiden torjunta vaatii viranomaisten välistä tehokasta tiedonvaihtoa. Hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan näkökulmasta on tärkeää, että viranomaiset voivat luovuttaa tietoja tarvittaessa myös oma-aloitteisesti. Moniviranomaisyhteistyö on keskeisessä roolissa työperäisen hyväksikäytön torjunnassa ja tämä yhteistyö on välttämätöntä hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi. Tiedonsaanti- ja luovutusoikeuden laajentaminen mahdollistaisi viranomaisten tehokkaamman ja oikea-aikaisemman valvonnan ja varhaisen puuttumisen epäkohtiin ja olisi omiaan lisäämään työvoiman hyväksikäyttöön syyllistyvien työnantajien kiinnijäämisriskiä.

Työperäiselle hyväksikäytölle on ominaista myös se, että työntekosuhde pyritään naamioimaan muuksi oikeussuhteeksi kuin työsuhteeksi. Tyypillisesti sopimussuhde määritellään kumppanuus- tai toimeksiantosuhteeksi eli yrittäjämuotoiseksi. Tavoitteena on kiertää työntekijän suojaksi säänneltyä normistoa ja työnantajavelvoitteita, jolloin työntekijä jää mm. työaikoja ja työturvallisuutta koskevan sääntelyn ulkopuolelle. Tietojen keräämisen näkökulmasta on olennaista tunnistaa tämä työperäisen hyväksikäytön muoto, sillä väärin toimivat yritykset eivät välttämättä näy tietokannoissa työnantajayrityksinä.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK kannattavat ehdotuksia työsuojeluhallinnon osalta

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK kannattavat ehdotuksia, joiden mukaan ulosottomies voi oma-aloitteisesti luovuttaa työsuojeluviranomaiselle havaintotietoja ja verohallinto voi oma-aloitteisesti luovuttaa työsuojeluviranomaiselle tietoja. Näin voidaan havaita esimerkiksi alipalkkausta ja ulkomaalaisten henkilöiden rekisteröintien yhteydessä henkilöitä, joilla ei ole työnteko-oikeutta.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK pitävät hyvänä ehdotuksia työsuojeluviranomaisen oikeudesta saada pyynnöstä valvonnan kohdentamiseksi massatietona verohallinnolta tietoja myös ulkomaalaisen työvoiman käytön ja työolosuhteiden valvontaan. Lisäksi tilaajavastuulain mukaisen valvonnan kohdentamisen laajentaminen on kannatettavaa. Näillä muutoksilla työsuojeluviranomainen voisi kohdentaa valvontaa nykyistä tehokkaammin oikeisiin valvontakohteisiin, mikä lisäisi valvonnan vaikuttavuutta.

Esityksen suhde hallitusohjelman kirjauksiin

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK kiinnittävät huomiota siihen, että hallituksen esitysluonnos toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia vain osittain. Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia parannetaan muun muassa tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä. Käynnistetään tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet viranomaisten tiedonvaihdon kehittämiseksi niin, että hyväksikäytön ehkäiseminen tehostuu ja väärinkäytökset saadaan tiedoksi toimivaltaisille Viranomaisille. Tehostetaan ihmiskaupan torjuntaa ja varmistetaan tietojenvaihto viranomaisten välillä. Ehkäistään ihmiskauppaa poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Torjutaan maahanmuuttoon liittyvää työperäistä hyväksikäyttöä ja turvataan rikoksen uhrien tukipalvelut.” (s. 205)

Vaikka hallituksen esitysluonnos on askel oikeaan suuntaan, olisi työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksia tullut laajentaa huomattavasti kattavammin. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, työvoiman hyväksikäytön, ihmiskaupan ja työmarkkinarikollisuuden kitkeminen vaatii tehokasta moniviranomaisyhteistyötä. Työsuojeluviranomaiset ovat useaan otteeseen tuoneet esiin muun ohella mahdollisuuksia tehostaa viranomaisten yhteistyötä ja tiedonkulkua. Esimerkiksi elintarvikevalvonnassa voidaan havaita ravintolatyöntekijöiden työehtojen polkemista ja jopa ihmiskaupan tunnusmerkit täyttäviä olosuhteita. Myös yhteistyötä maahanmuuttoviranomaisten kanssa voitaisiin tehostaa.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK katsovat, että jotta hallitusohjelman kirjaus ihmiskaupan poikkihallinnollisesta ja kokonaisvaltaisesta ehkäisystä ja maahanmuuttoon liittyvän työperäisen hyväksikäytön torjunnasta toteutuisi, tulisi nämä ottaa huomioon esityksen jatkovalmistelussa. Lisäksi palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK kiinnittävät huomiota hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan turvataan rikoksen uhrien tukipalvelut. Tämä kirjaus näyttäisi jäävän huomiotta tässä yhteydessä ja se olisi kuitenkin tärkeä osa työmarkkinarikollisuuden torjunnassa.

Lopuksi palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK korostavat, että työmarkkinarikollisuuden torjuminen on vakava ja kasvava ongelma, jonka torjumiseksi tulee tehdä aktiivisia toimia. Viranomaisyhteistyön edellytysten parantaminen on yksi osa niitä. Työnantajien on nykyisin aivan liian helppo jatkaa työntekijöiden hyväksikäyttöön perustuvaa liiketoimintamalliaan, koska kiinnijäämisriski on aivan liian pieni. Myös seuraamukset ovat vaatimattomia suhteessa sellaisen toiminnan negatiivisia vaikutuksia hyväksikäytetyille työntekijöille ja koko yhteiskunnalle muun ohella saamatta jäävinä verotuottoina ja sosiaalivakuutusmaksuina. Rehellisesti lain mukaan toimiville yrityksille koituu välitöntä kilpailuhaittaa, kun rikollisesti toimivat työnantajat saavat kilpailuetua polkemalla työntekijöiden oikeuksia ja siten henkilöstökulujaan.

Latvatalo Eveliina
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry - Työehdot-osasto lakimies
Paula Ilveskivi